

Tässä artikkelissa tarkastellaan eräitä Suomen alkoholiolojen erityispiirteitä 1960- ja 1970-luvulla alkoholijuomien kulutuksen ja päihtyneiden säilöönottojen valossa.¹ Artikkelin perustuu haittaprojektin osaraportteihin; yhteenvedonmaisesti haittaprojektin tuloksista on aiemmin esitetty alkoholihaittojen kehitys vuosina 1960—1975 (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 b). Useat nyt tarkastelun kohteena olevat erityiskysymykset kytkeytyvät tavalla tai toisella vuoden 1968 alkoholilainsäädännön uudistukseen.

Koska alkoholiolojen erityispiirteiden tarkastelu edellyttää yleiskuvaavaa alkoholikäytön ja alkoholihaittojen kehityksestä, aloitamme tarkastelumme luonnehtimalla lyhyesti haittojen ja kulutuksen kehitystä parin viime vuosikymmenen aikana. Näin voimme myös esittää humalahaittojen viimeaikaisen kehityksen haittaosoittimien valossa.

ALKOHOLIN KULUTUS JA ALKOHOLIHAIATAT

Suomen alkoholioloja leimasi 1950-luvun lopulta aina 1970-luvun puoleen väliin saakka alkoholin kokonaiskulutuksen voimakas kasvu. Asukasta kohti laskettuna alkoholin kulutus kasvoi yli kolminkertaiseksi vuodesta 1960 vuoteen 1974 (kuvio 1).

Alkoholihaitat lisääntyivät huomattavasti vuodesta 1960 vuoteen 1974. Ne lisääntyivät selvästi nopeammin 1970-lu-

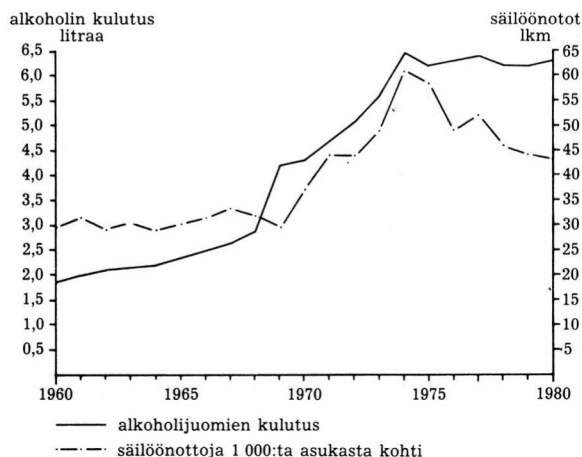
vun alkupuolella kuin 1960-luvulla. Humalahaitat pysyivät 1960-luvulla lähes ennallaan huolimatta alkoholin kulutuksen kasvusta. Tämän on katsottu perustuneen siihen, että 1960-luvulla alkoholin kulutuksen kasvu yhdistyi juomatapojen muuttumiseen aiempaa hillitymmiksi. Sen sijaan humalahaittojen on arvioitu lisääntyneen 1970-luvun alkupuolella jopa hieman nopeammin kuin alkoholin kulutus. Alkoholin kulutus lisääntyi tuoloin voimakkaasti, ja samanaikaisesti juomatavat pysyivät ennallaan tai mahdollisesti tulivat hieman aiempaa rajummiksi (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 b; ks. myös Simpura 1978 a).

Alkoholijuomien kulutus pysyi 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ennallaan; asukasta kohti laskettu absoluuttialkoholin kulutus oli 6,3 litraa sekä vuonna 1974 että vuonna 1980 (ks. Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 14—17). Samaan aikaan päihtyneiden säilöönottojen lukumäärä väheni huomattavasti. Kun vuonna 1974 säilöönottoja suoritettiin 290 000, oli vastaava luku vuonna 1980 noin 210 000 (kuvio 1). Säilöönottojen määrän väheneminen jakautuu melko tasaisesti eri vuosille ja maan eri osiin sekä on sitä suuruusluokkaa, ettei se selity yksinomaan poliisin pidätysuojia korvaavan päihdehuollon palvelujen parantumisella.

Säilöönottotietojen perusteella humalahaitat vähenivät 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla alkoholin kokonaiskulutuksen pysyessä ennallaan. Juomatavat näyttävät siis muuttuneen hillitymmiksi vuosikymmenen jälkipuoliskolla (ks. Ahlström & Österberg 1981, 1—10). Tämä viittaa siihen, että juomatapojen muuttu-

¹Vuodesta 1969 lähtien juopumus ei ole ollut rikos. Näin ollen ei enää puhuta juopumuspäätöksistä, vaan päihtyneiden säilöönotosta.

Kuvio 1. Alkoholijuomien kulutus litroina absoluuttialkoholista asukasta kohti ja säilöönottojen lukumäärä 1 000:ta asukasta kohti Suomessa vuosina 1960—1980

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1979; Alkon tilasto-osasto.

minen lievästi rajumpaan suuntaan 1970-luvun alkuvuosina, alkoholilain ja keskiolutlain ensimmäisinä voimassaolovuosina, olisi ollut poikkeus toisen maailmansodan jälkeistä aikaa hallinneesta ja ilmeisesti jälleen vallalla olevasta juomatapojen hilliintymiskehityksestä.

KESKIOLUT JUOPUMUSTAPAUSTEN LISÄÄJÄNÄ

Vuonna 1969 toteutetun alkoholilainsäädännön uudistuksen ja erityisesti keskioluen vapauttamisen on usein nähty merkittävästi lisänneen alkoholihaittoja (ks. esim. Voipio 1976, 27). Kuten tunnettua alkoholin kokonaiskulutus lisääntyi vuodesta 1968 vuoteen 1969 lähes puolella. Ilman keskioluen kulutuksen runsasta kolminkertaistumista alkoholin kulutus olisi ollut vuonna 1969 vain 8 % suurempi kuin vuonna 1968. Sen sijaan vuodesta 1969 vuoteen 1974 keskioluen kulutus lisääntyi alle 10 %. Samana aikana väkevien alkoholijuomien kulutus kasvoi noin 80 % (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a).

Alkoholilain ensimmäisinä voimassaolovuosina juopumustapausten määrän kehitys seurasi pikemminkin väkevien

alkoholijuomien kulutuksen kuin keskioluen kulutuksen kasvua. Juopumustapausten määrän ei nimittäin voida sanoa juurikaan lisääntyneen vuodesta 1968 vuoteen 1969 eikä edes vielä vuodesta 1969 vuoteen 1970. Sen sijaan vuodesta 1970 vuoteen 1974 juopumustapausten määrä lisääntyi enemmän kuin kahdella kolmasosalla (ks. Ahlström & Österberg 1981, 17—55).

Alkon myymäläpaikkakunnilla säilöönnotot tilastoidaan käytetyn juovutusaineen mukaan. Näistä tiedoista käy ilmi, että oluesta päihtyneiden säilöönnotot lisääntyivät huomattavasti, noin 60 % vuodesta 1968 vuoteen 1969, kun oluen kulutus lisääntyi samanaikaisesti noin 85 % (taulukot 1 ja 2). Todellisuudessa oluesta päihtyneiden määrän lisäys oli jonkin verran suurempi kuin oluesta päihtyneiden säilöönottojen määrän lisäys, koska poliisin noudattama pidätyskäytäntö lieveni vuoden 1969 alussa tapahtuneen juopumuksen rangaistavuuden poistamisen myötä. Poliisin pidätyskäytännön lieveneminen selittää myös sen, miksi muiden alkoholijuomien kuin keskioluen käytön vuoksi säilöön otettujen määrä oli vuonna 1969 noin 8 % pienempi kuin vuonna 1968, vaikka niiden juomien kulutus olikin lisääntynyt 9 %. Olennaisinta tässä yhteydessä kuitenkin on, että säilöönottojen rakenne käytetyn juovutusaineen mukaan eriteltynä muuttui selvästi vuodesta 1968 vuoteen 1969 ja että tämä muutos oli samansuuntainen kuin alkoholijuomien kulutuksen juomaryhmittäisessä rakenteessa tapahtunut muutos (taulukot 1 ja 2; ks. myös Ahlström & Österberg 1981, 41—49).

Jos oluesta juopuneiden lukumäärä lisääntyi vuonna 1969 suurin piirtein samassa suhteessa kuin oluen kulutus, niin miksi tämä sitten ei näkynyt juopumustilanteen huomattavana huonontumisenä? Vastaus on yhtä ilmeinen kuin yksinkertainenkin. Kautta koko 1960-luvun olutta oli käytetty tavalla, joka johti huomattavasti harvemmin juopumukseen kuin väkevien alkoholijuomien ja viinien muodossa nautittu alkoholi (kuvio

Taulukko 1. Päihtyneiden säilöönnotot kaupungeissa ja kauppaloissa vuosina 1968 ja 1969 käytetyn juovutusaineen mukaan

käytetty juovutusaine	säilöönnottojen lukumäärä		muutos 69/68 %	säilöönnottojen %-osuus	
	1968	1969		1968	1969
väkevät alkoholijuomat	55 304	53 131	- 3,9	43,0	43,4
viinit	37 861	33 748	-10,9	29,4	27,6
oluet	11 081	17 308 ¹	+56,2	8,6	14,2
erilaiset lailliset juomat	9 183	7 850	-14,5	7,1	6,4
apteekkilääkkeet	481	248	-48,4	0,4	0,2
salakuljetussprii	22	5	-77,3	0,0	0,0
kotipolttoviina tai muut sellaiset valmisteet	229	189	-17,5	0,2	0,2
denaturoitu sprii, hajuvedet ym.	12 688	7 304	-42,4	9,9	6,0
juoma tuntematon	1 854	2 502	+35,0	1,4	2,0
säilöönnotot yhteensä	128 703	122 285	- 5,0	100,0	100,0

¹Siitä keskiolut 12 853.

Lähteet: Alkon vuosikirja 1968 ja 1969.

2). Lisäksi keskioluen käyttö korvasi vuonna 1969 jossain määrin miedon oluen käyttöä (taulukko 2), joten keskioluen käytön humalahakuisuus saattoi 1970-luvun alussa olla jopa aiempaa vähäisempi. Näin ollen keskioluen kulutuksen huomattava lisääntyminen nosti kylläkin tuntuvasti alkoholin kokonaiskulutuksen tasoa mutta vaikutti varsin vähän juopumustapausten ja alkoholin humalakulutuksen määrään (Ahlström & Österberg 1981; ks. myös Mäkelä 1970 a; Bruun 1972, 64).

Juopumustapausten määrän kasvu 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla yhdistyi väkevien alkoholijuomien ja viinien kulutuksen kasvuun. Oluesta juopuneiden osuus oli vuonna 1974 kaupungeissa ja kauppaloissa säilöön otetuista vain 8 %, josta keskioluen osuus oli noin 5 % (ks. tarkemmin Ahlström & Österberg 1981, 56—70).

Käytetyn juovutusaineen mukaan eriteltyt säilöönottotiedot johtavat selvään päätelmään. Keskioluen käyttö ei ole välittömästi lisännyt juopumustapausten määrää uuden alkoholilainsäädännön aikana. Ja kääntäen, jos keskioluen kulutus nyt loppuisi täydellisesti muiden asioiden pysyessä ennallaan, siis ilman minkään-

Taulukko 2. Alkoholijuomien tilastoitu kulutus asukasta kohti vuosina 1968 ja 1969 juomaryhmittäin, litraa absoluuttialkoholia

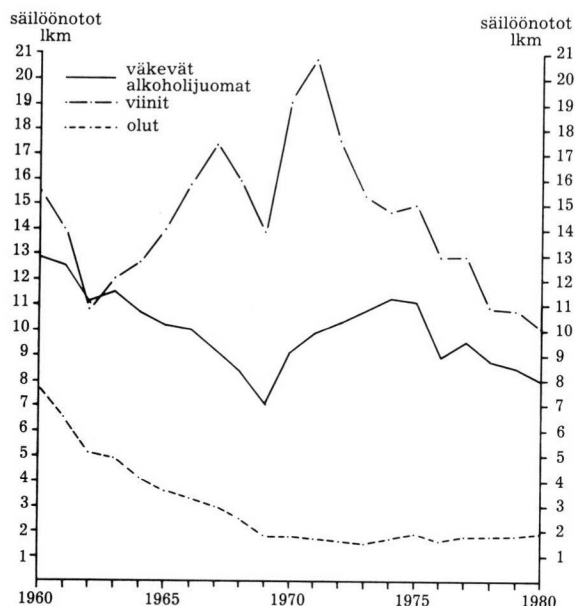
juomaryhmä	kulutus litraa		muutos 69/68 %	juomaryh- män osuus kokonais- kulutuk- sesta %	
	1968	1969		1968	1969
väkevät					
alkoholijuomat	1,46	1,63	+ 11,6	46,5	37,6
viinit	0,48	0,47	- 2,1	15,3	10,8
olut ¹	1,20	2,24	+ 86,7	38,2	51,6
vahva olut	0,46	0,49	+ 6,5	14,6	11,3
keskiolut	0,48	1,62 ²	+237,5	15,3	37,3
mieto olut	0,26	0,13	- 50,0	8,3	3,0
yhteensä	3,14	4,34	+ 38,2	100,0	100,0

¹ Tavallisesta esitystavasta poiketen olut sisältää tässä vahvan oluen ja keskioluen lisäksi miedon oluen eli I-oluen.

² Keskioluen tilastoitu kulutus sisältää vähittäiskaupan perusvarastot. Todellisempi keskioluen kulutusta vuonna 1969 kuvaava luku olisi 1,57 litraa absoluuttialkoholia asukasta kohti (ks. Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 15).

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1980; Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 75.

Kuvio 2. Kaupungeissa suoritettujen päihtyneiden säilöönnotot suhteutettuna koko maan alkoholijuomien kulutukseen vuosina 1960—1980 juomaryhmittäin, säilöönnottoja 1 000:ta alkoholilitraa kohti

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1979; Alkon tilasto-osasto.

laista keskioluen käytön korvautumista muiden alkoholijuomien käytöllä, säilöönnottojen määrän väheneminen olisi noin 7 % eli noin 15 000 säilöönnottoa vuodessa. Mahdolliset korvautumiset pienentäisivät keskioluen käytön loppumiseen liittyvää juopumustapausten määrän vähenemistä (ks. esim. Mäkinen 1978).

Keskioluen käytön välitön vaikutus juopumustilanteeseen on siis melko pieni. Keskioluen ongelmallisuus kuitenkin korostuu, jos voidaan osoittaa, että keskioluen käytöllä on huomattavia epäsuoria haitallisia vaikutuksia. Lähinnä tällöin olisi osoitettava, että keskiolut on toiminut ja toimii edelleen porttina, ensimmäisenä kosketuksena alkoholiin, totuttelujuomana, alkoholitottumusten synnyttäjänä ja vakiinnuttajana sekä välivaiheena ja siltana siirryttäessä muiden, väkevämpien alkoholijuomien käyttöön.

Keskioluen jakelujärjestelmä on vuo-

den 1969 alusta lähtien ollut laajempi kuin muiden alkoholijuomien jakelujärjestelmä ja keskioluen ostoon oikeuttava ikä on ollut alhaisempi kuin väkevien alkoholijuomien ostoon oikeuttava. Jo pelkkien saatavuustekijöiden vuoksi keskioluen odottaisi siis olleen monien kohdalla ensimmäisten alkoholikokemusten lähde. Myös keskioluen mietouden uskotaan usein lisäävän keskioluen merkitystä totuttelujuomana. Toisaalta keskioluen mietouteen liittyy merkittäviä kuljetus- ja säilytysongelmia; kaksi pullollista Koskenkorvaa sisältää saman määrän alkoholia kuin korillinen keskiolutta.

Vaikka keskiolut olisi ollut valtaosan tosiasiallinen aloitusjuoma, ei tämä vielä välttämättä tekisi keskioluesta porttia muihin alkoholijuomiin, koska jonkin juoman on aina oltava se ensimmäinen. Lisäksi ei olisi lainkaan odottamatonta, että osa keskioluen käyttöä olisi korvautunut 1970-luvun kuluessa väkevien alkoholijuomien käytöllä. Vaikka keskioluen saatavuus on edelleenkin selvästi parempi kuin muiden alkoholijuomien, niin vuoden 1969 tammikuun jälkeen muiden alkoholijuomien saatavuus on kuitenkin parantunut suhteessa keskioluen saatavuuteen (Ahlström-Laakso & Österberg 1976). Jo pelkät muutokset alkoholijuomien suhteellisessa saatavuudessa selittäisivät siis ainakin osan keskioluesta väkeviin tapahtuneesta siirtymisestä, sikäli kuin tällaista liikettä ylipäänsä voidaan osoittaa tapahtuneen. Kulutustilastoista käy myös selvästi ilmi, että väkevien alkoholijuomien kulutus kääntyi kasvuun heti vuonna 1969, jolloin väkevien alkoholijuomien saatavuus alkoi parantua (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 17—26). Toisin sanoen alkoholijuomien saatavuuden kehitys näyttää toimivan huomattavasti parempana ja vähintäänkin yhtä hyvänä alkoholin kulutuksen kehityksen selittäjänä 1960-luvun viime vuosina ja 1970-luvun alussa kuin teoria keskioluesta porttina väkeviin alkoholijuomiin.

Tarkastellessaan alkoholin kulutuksen kehitystä vuodesta 1968 vuoteen 1969 Klaus Mäkelä (1972) turvautui käsitepariin substituutio—additio. Substituutiohypoteesilla Mäkelä viittasi uskomuksiin, joiden mukaan alkoholipoliittisia rajoituksia lieventämällä voidaan perinteisiä humalahakuisia juomatapoja korvata uusilla, hillitymmillä juomatavoilla. Additiohypoteesi puolestaan viittaa näemyksiin, joissa rajoitusten poistamisen kylläkin uskotaan synnyttävän uusia juomatapoja, mutta ei vanhojen juomatapojen sijalle vaan niiden rinnalle. Kulutuksen kehityksen Suomessa vuodesta 1968 vuoteen 1969 Mäkelä on katsonut kulke-
neen additiohypoteesin mukaisesti (Mäkelä 1975). Myöhemmin additiohypoteesin on katsottu soveltuvan huomattavasti laajemminkin sekä Suomen että muiden maiden alkoholin kulutuksen kasvun selittämiseen (ks. esim. Sulkunen 1976).

Väkevien alkoholijuomien kulutus pyysi Suomessa 1960-luvulla lähes ennallaan (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 17—24). Samanaikaisesti väkevien alkoholijuomien käyttöön yhteydessä olleiden säilöönottojen määrä väheni neljänneksellä (taulukko 3). Väkevien alkoholijuomien perinteiset humalahakuiset käyttötavat näyttävät siis säilöönottotietojen perusteella olleen 1960-luvulla joko siinänsä muuttumassa hillitymmiksi tai vaihtoehtoisesti perinteinen väkevien alkoholijuomien käyttö sai antaa tilaa uusille, hillitymmille käyttötavoille.

Juomatapojen muuttumisessa 1960-luvulla ei siis näytä olleen kysymys vain summautumisesta eli tässä tapauksessa mietojen alkoholijuomien kulutuksen kasvusta ja sen ilmentämästä uusien juomatapojen tulosta perinteisten humalahakuisten juomatapojen rinnalle. Pikemminkin uudet juomatavat joko tulivat osittain aikaisempien juomatapojen tilalle eli uudet juomatavat korvasivat vanhoja tai sitten uudet vaikutteet muovasivat melkoisesti perinteisiä juomatapoja. Jäl-

Taulukko 3. Kaupungeissa ja kauppaloissa suoritettujen säilöönottojen lukumäärät vuosina 1960, 1968 ja 1974 käytetyn juovutusaineen mukaan

käytetty juovutusaine	1960	1968	1974
väkevät alkoholijuomat	74 631	55 304	154 127
viinit	13 340	37 861	74 014
oluet	11 865	11 081	19 938
erilaiset lailliset juomat	7 948	9 183	2 553
laittomat valmisteet yhteensä ¹	3 824	13 420	838
juoma tuntematon	1 648	1 854	1 525
säilöönnotot yhteensä	113 256	128 703	252 995

¹ Laittomien valmisteisiin sisältyvät apteekkilääkkeet, salakuljetussprii, kotipolttoviina ja muut sellaiset valmisteet, denaturoitu sprii ja hajuvedet.

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960, 1968 ja 1974.

kimmäistä kehityskulkua voitaisiin kutsua juomatapojen muuntumiseksi.

Summautumisesta ja korvautumisesta poiketen muuntumisen tuloksena olevat uudentyyppiset käyttäytymistavat sisältävät aineksia sekä vanhoista perinteisistä tavoista että uusista vaikutteista. Muuntumisprosessin osatekijät voidaan jälkikäteen määritellä ja erotella toisistaan. Niiden yhteensulautumisesta syntyvät uudet juomatavat ovat kuitenkin olleet usein muodoltaan ja sisällöltään ennalta arvaamattomia ja ennen näkemättömiä. Esimerkiksi soveltuu 1970-luvulla suomalaiseen alkoholikulttuuriin ympätty englantilaisen pubin idea. Tuloksena ei ollut niinkään sosiaalisen kanssakäymisen tarpeita tyydyttävä englantilainen korttelikapakka, vaan joukko uudentyyllisiä varsinaisista ravintoloista poikkeavia pistäytymispaikkoja ja lähiö-ravintoloita, joista voi löytää aineksia muun muassa perinteisistä suomalaissallisista pilsneri- ja tanssikulttuureista. Toisena esimerkkinä käy Keski- ja Etelä-Euroopasta saatujen vaikutteiden myötä tapahtunut alkoholijuomien tulo suomalaiseen ruokapöytään; tämä ei ole niinkään johtanut viinien ja oluen käyttöön ruokajuomana vaan pikemminkin humalan hankkimiseen uudella tavalla ja uudessa yhteydessä.

Juomatapojen muuttuminen 1960-luvulla tulee esiin myös tarkasteltaessa juovutusaineen saantikanavia. Tällöin käy ilmi, että anniskeluravintoloista juovutusaineensa hankkineiden säilöön otettujen lukumäärä väheni 1960-luvulla noin kolmanneksella anniskelukulutuksen samanaikaisesti lisääntyessä (taulukko 4; Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 26—31 ja 1981, 70—78). Tämä viittaa siihen, että uudet juomatavat olivat erityisesti ravintolajuomisen uusia muotoja ja että nimenomaan ravintoloissa uudet juomatavat eivät tulleet vain perinteisten juomatapojen rinnalle vaan myös korvasivat ja muovasivat niitä.

Perinteisten juomatapojen väistymisen osoituksena on edellä pidetty vain kulutuksen kasvuun yhdistynyttä juopumustapausten määrän absoluuttista vähenemistä. Jos perinteisten juomatapojen väistymisen osoitukseksi riittää juopumustapausten väheneminen suhteessa alkoholin kulutukseen, voidaan perinteisten juomatapojen katsoa väistyneen 1960-luvulla myös oluiden ja vähittäismyyntistä hankittujen alkoholijuomien käytössä (kuvio 2 ja 3).

SUOSITELTAVAT JAKELUTIET JA LAJIT

Näkemyks ravintolan juomatapoja hillitsevästä vaikutuksesta on elänyt pitkään riippumatta siitä, että empiirisen todistusaineiston on osoitettu olevan varsin ristiriitaista (Partanen 1969), vastakkaista (Simpura 1978 b, 107) tai riippuvan sekä ravintolan luonteesta että asiakaskunnan rakenteesta (Haavio-Mannila & Snicker 1980; Ylönen 1979). Anniskelun suosiminen vähittäismyyntin kustannuksella on perustunut uskoon ravintoloissa toteutuvan sosiaalisen kontrollin monipuolisuudesta verrattuna yksityisosuhteisiin (Alkon tehtävä ja toimintalinja 1978, 8—9).

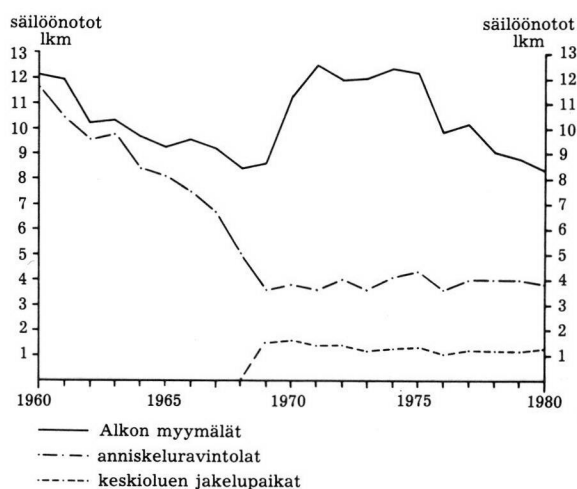
Säilöönottotietojen avulla ei voida selkeästi tukea tietyn jakelutien suosimista. 1960-luvun ensimmäisinä vuosina anniskeltu ja vähittäin myyty alkoholi johtivat myytyä alkoholilitraa kohti lähes yhtä

Taulukko 4. Kaupungeissa ja kauppaloissa suoritettujen säilöönottojen lukumäärät vuosina 1960, 1968 ja 1974 juovutusaineen saantitavan mukaan

juovutusaineen saantitapa	1960	1968	1974
Alkon myymälä	75 451	86 040	210 846
anniskeluravintola	23 207	16 191	22 102
keskioluen vähittäismyyntipiste	0	0	5 603
keskioluen anniskelupiste	0	0	4 761
apteekit ja denaturoidun spriin kauppa	3 496	13 169	580
laiton myynti	9 454	11 449	7 578
säilöönnotot yhteensä	111 608	126 845	251 470

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960, 1968 ja 1974.

Kuvio 3. Kaupungeissa suoritettujen päihtyneiden säilöönnotot suhteutettuna koko maan alkoholijuomien kulutukseen vuosina 1960—1980 juovutusjuoman saantitavan mukaan, säilöönottoja 1 000:ta alkoholilitraa kohti

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960—1979; Ahlström & Österberg 1981, 123—124; Alkon tilasto-osasto.

usein juopumuspidätykseen. 1970-luvulla anniskeltu alkoholi aiheutti myytyä alkoholilitraa kohti huomattavasti vähemmän säilöönottoja kuin vähittäin myyty alkoholi (kuvio 3). Kuitenkin keskioluen kohdalla sama alkoholimäärä johti anniskelupisteestä hankittuna useampiin juopumustapauksiin kuin vähittäismyyntistä

hankittuna (Ahlström & Österberg 1981, 70—78).

Alkoholijuomien käyttötavat ja käytön seuraukset eivät ilmeisestikään ensisijaisesti johdu siitä, mistä alkoholijuomat hankitaan. Pikemminkin kuluttajien tarpeet ja heidän käytössään olevat resurssit sekä alkoholijuomien saatavuus vaikuttavat ratkaisevasti siihen, mistä alkoholijuomat hankitaan, miten niitä nautitaan ja minkälaisiin seurauksiin alkoholin käyttö johtaa. Juopumustapausten lukumäärän ja kulutetun alkoholimäärän suhteen poikkeaminen jakeluteittain heijastaneekin tällä hetkellä ennen kaikkea sitä, että nykyisissä olosuhteissa rajun humalan tavoittelija suuntaa askeleensa mieluummin kaikkia alkoholijuomia tarjoavaan Alkon myymälään kuin anniskeluravintolaan tai keskiolutta myyvään elintarvikeliikkeeseen.

Anniskelumyynnin ohella ovat suosimisen kohteena olleet myös miedot alkoholijuomat. Mietojen alkoholijuomien suosiminen väkevien alkoholijuomien kustannuksella on perustunut muun muassa koeolosuhteissa havaittuun eroon eri alkoholijuomien vaikutuksista käyttäytymiseen. On osoitettu, että sama alkoholimäärä aiheuttaa lievempiä tasapainohäiriöitä ja vähäisempää aggressiivisuutta oluen muodossa nautittuna kuin väkevien alkoholijuomien muodossa nautittuna (ks. esim. Takala & Pihkanen & Markkanen 1957).

Oluesta päihtyneiden säilöönottojen ja oluen kulutuksen suhde on vuosina 1960—1980 ollut selvästi pienempi kuin vastaava suhde viinien ja väkevien alkoholijuomien kohdalla (kuvio 2). Kuitenkin jokaisen juomaryhmän kohdalla kyseinen suhde muuttui tarkastelukauden kuluessa. Erittäin paljon vaihteli viinistä päihtyneiden säilöönottojen ja viinien kulutuksen suhde.

Viinistä päihtyneiden säilöönottojen ja viinien kulutuksen suhteen kehitys on oiva esimerkki siitä, kuinka alkoholijuomien saatavuus vaikuttaa eri lajien suosituimmuuteen humalan hankinnassa. Viinien suhteellinen halpuus on Suomessa

tehnyt siitä humalanhankkimisjuoman väestöryhmille, joille alkoholin halpuus on tärkein tekijä. Se on korvannut myös laittomien alkoholijuomien käyttöä (Ahlström & Österberg 1981, 56—70; ks. myös Kuusi 1967; Mäkelä 1971; Ahlström-Laakso 1975). Erityisen selvä oli yhteys viinien ja väkevien alkoholijuomien saatavuuden ja niiden humalakulutuksen välillä 1950-luvulla siinä yhteydessä, kun väkevät viinit ensin vapautettiin myymäläto-distuksesta ja sitten sidottiin siihen osittain uudestaan (ks. tarkemmin Österberg 1981).

Päihtyneiden säilöönottojen rakenne käytetyn juovutusaineen mukaan ja alkoholijuomien kulutuksen juomaryhmittäinen rakenne sekä niissä tapahtuneet muutokset eivät siis heijasta vain juomatapoja ja niiden kehitystä. Ne heijastavat myös eri juomaryhmiin kuuluvien alkoholijuomien suhteellista saatavuutta ja tässä tapahtuvia muutoksia. Juopumustapausten kokonaismäärää ei kaikesta päätellen voida juurikaan säädellä, ei ainakaan lyhyellä aikavälillä, alkoholijuomien kulutuksen juomaryhmittäistä tai jakelutien mukaista rakennetta manipuloidalla, koska siirtymiset juomaryhmästä toiseen eivät takaa humalahakuisen alkoholin käytön korvautumista muunlaisella alkoholin käytöllä. Siirtymistä juomaryhmästä toiseen tapahtuu pikemminkin juuri siinä määrin, kuin se on edullista humalan tavoittelun kannalta. Tässä mielessä juopumustapausten määrä on kiinteämmässä yhteydessä alkoholijuomien kokonaiskulutukseen kuin alkoholijuomien juomaryhmittäiseen kulutukseen.

NAISTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ

Alkoholin kulutuksen kasvua selittäessä on usein kiinnitetty erityistä huomiota uusiin kuluttajaryhmiin, nuoriin ja naisiin. Sukupuolen ja iän mukaan eritelty säilöönottotiedot vahvistavatkin sitä varsin yleistä näkemystä, että vuoden 1968 alkoholilainsäädännön voimassaoloaikana naisten ja nuorten alkoholin kulutus ja humalakulutus ovat lisäänty-

neet nopeammin kuin miesten.

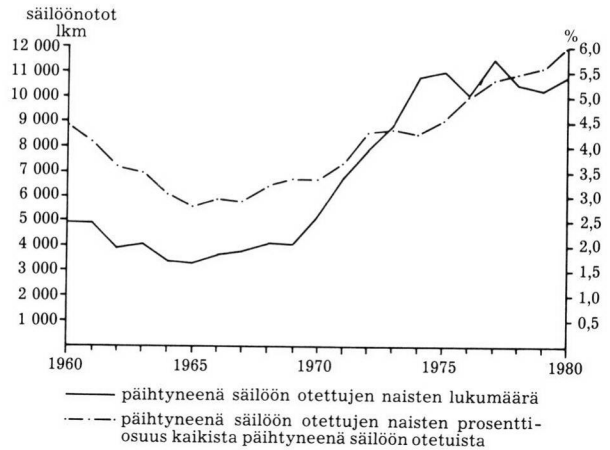
Säilöönottotiedot korostavat aikuisten miesten merkitystä. Valtaosa päihtyneenä säilöön otetuista on nimittäin koko 1960- ja 1970-luvun ajan ollut täysikasvuisia miehiä; naisten osuus kaikista päihtyneenä säilöön otetuista ei ole kaupungeissa ja kauppaloissa yltänyt yhtenäkään vuotena kuuteen prosenttiin.¹ Ilman aikuisten miesten lisääntyneen alkoholin humalakulutusta olisi juopumustilanteen huononeminen jäänyt varsin vähäiseksi (ks. tarkemmin Ahlström & Österberg 1981, 78–94).

Päihtyneenä säilöön otettujen naisten määrä ja päihtyneenä säilöön otettujen naisten osuus kaikista päihtyneenä säilöön otetuista olivat vuonna 1980 suurempia kuin vuonna 1960 (kuvio 4). Säilöönottotiedot siis vahvistavat näkemystä, jonka mukaan naisten alkoholin kulutus on lisääntynyt suhteessa täysikasvuisten miesten kulutukseen. Kuitenkaan ei päihtyneenä säilöön otettujen naisten määrä eikä päihtyneenä säilöön otettujen naisten osuus kaikista päihtyneenä säilöön otetuista lisääntynyt jatkuvasti; 1960-luvun alkupuolella juopuneena pidätettyjen naisten määrä väheni sekä sinänsä että suhteessa juopuneena pidätettyjen miesten määrään. Tämä väheneminen on varsin mielenkiintoinen ilmiö.

Haastattelutietojen mukaan naisten osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta oli vuonna 1969 noin 17 % ja vuonna 1976 noin 21 %. Naisten osuus alkoholin humalakulutuksesta oli vastaavina vuosina noin 9 % ja noin 14 % (Simpura 1978 a, 60; ks. myös Bruun 1972, 58, 64). Naisten humalakulutus on siis lisääntynyt 1970-luvulla sekä sinänsä että suhteessa miesten humalakulutukseen, joten päihtyneenä säilöön otettujen naisten suhteellisen osuuden lisääntyminen vuoden 1968 jälkeen heijastanee ensi sijassa naisten ja miesten alkoholin käytössä tapahtuneita muutoksia.

Jos päihtyneenä säilöön otettujen nais-

Kuvio 4. Kaupungeissa päihtyneenä säilöön otettujen naisten määrä sekä prosenttiosuus kaikista kaupungeissa säilöön otetuista vuosina 1960–1980

Lähteet: Alkon vuosikirja 1960–1979; Alkon tilasto-osasto.

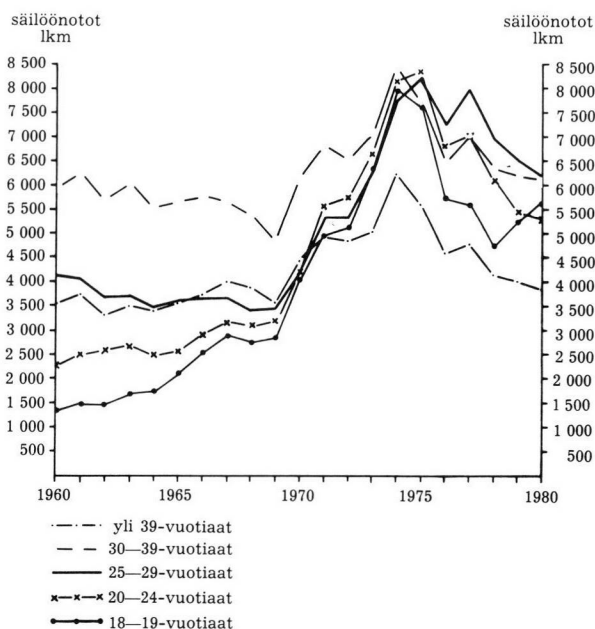
ten suhteellisen osuuden katsotaan heijastaneen naisten kulutus- ja humalakulutusosuudessa tapahtuneita muutoksia paitsi 1970-luvulla myös 1960-luvulla, voidaan naisten osuuden arvella vähentyneen 1960-luvun alkupuoliskolla sekä alkoholin humalakulutuksesta että alkoholin kulutuksesta. Kun alkoholin kokonaiskulutus oli tuolloin aloittamassa lähes kaksi vuosikymmentä kestävää kasvukauttaan, tarkoittaisi tämä sitä, että miesten alkoholin kulutus oli tuolloin lisääntymässä nopeammin kuin naisten kulutus. Tästä voitaisiin edelleen päätellä, että alkoholin kulutusta kasvattavat tekijät koskettivat tuolloin enemmän miehiä kuin naisia ja että pikemminkin miehet eli perinteiset kuluttajat olisivat olleet niitä, joiden käyttäytymisessä uudet vaikutteet ensimmäisinä tulivat näkyviin ja jotka ikään kuin käynnistivät alkoholin kulutuksen kasvuprosessin. Naisten alkoholin kulutuksen kasvuvauhti olisi ohittanut miesten kulutuksen kasvuvauhdin vasta 1960-luvun puolenvälin jälkeen.

MÄRKÄ SUKUPOLVI

Tuoreimpana selityksenä viime vuosikymmenien alkoholin kulutuksen kasvul-

¹Vuoteen 1977 oli voimassa kuntajako kaupungit, kauppalat ja maalaiskunnat. Nykyisin kunnat jaetaan kaupunkeihin ja muihin kuntiin.

Kuvio 5. Kaupungeissa suoritettujen säilöönottojen määrä 100 000:ta koko maan asukasta kohti ikäryhmittäin vuosina 1960—1980

Huom.! Vuoden 1980 tiedot ovat ennakkotietoja. 18—19-vuotiaiden säilöönottolukujen laskutavasta ks. Ahlström & Österberg 1981, 129.

Lähteet: Alkon vuosikirja 1973—1979; Alkon tilasto-osasto; Suomen tilastollinen vuosikirja 1962—1978; Ahlström & Österberg 1981, 129.

le on tarjottu märkää sukupolvea. Tämän Pekka Sulkusen esittämän näkemyksen mukaan sodanjälkeinen sukupolvi on märkää kautta linjan, kun sen sijaan vanhempi polvi on muuttunut vain vähän ja hitaasti; tosin myös vanhemman polven on katsottu lisänneen alkoholin käyttöään, vaikka erot märkään sukupolveen ovatkin pysyneet suurina (Sulkunen 1980 b). Sulkusen mukaan alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu muistuttaa hämmästyttävässä määrin märän sukupolven enemmistön elämänkaarta, kun märeksi sukupolveksi on määriteltä vuosina 1935—1955 syntyneet vuosiluokat (Sulkunen 1980 a, 160; ks. myös Sulkunen 1979, 71 ja Mäkelä 1970 b, 315).

Kaupungeissa ja kauppaloissa suoritettuja iän mukaan eriteltyjä säilöönottotietoja tarkasteltaessa havaitaan se kiintoisa seikka, että märän sukupolven ensimmäisten syntymävuosiluokkien tulo tie-

tyn ikäisten suomalaisten edustajiksi ei lisännyt tämän ikäisinä säilöön otettujen määrää. Kuviosta 5 käy jopa ilmi, että ensimmäisten märän sukupolven syntymävuosiluokkien varttuminen 25-vuotiaiksi 1960-luvun ensimmäisellä puoliskolla ja 30-vuotiaiksi 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla yhdistyy 25—29-vuotiaana ja 30—39-vuotiaana säilöön otettujen määrän lievään laskuun. Samasta kuviosta voidaan myös todeta, että märän sukupolven ensimmäisten syntymävuosiluokkien saavuttaessa 40 vuoden iän vuonna 1975 kääntyy yli 39-vuotiaana säilöön otettujen määrää kuvaava käyrä 1970-luvun alkua hallinneen kasvun jälkeen selvään ja melko voimakkaaseen laskuun.

Jos märän sukupolven ja sitä seuraavien syntymävuosiluokkien alkoholin käytön katsotaan poikkeavan selvästi toisistaan, odottaisi märän sukupolven ikääntymisen näkyvän säilöönottojen lukumäärän alenemisena alle 18-vuotiaiden kohdalla 1970-luvun alkupuoliskolla, 18—19-vuotiaiden kohdalla 1970-luvun puolessa välissä sekä 20—24-vuotiaiden kohdalla 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kuviosta 5 nähdään, että eri ikäisinä säilöön otettujen määrää kuvaavat käyrät käyttäytyvät vain osittain märän sukupolven ikääntymisen luomien odotusten mukaisesti. Kannattaakin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikkien ikäryhmien säilöönottoja kuvaavat käyrät kääntyvät laskuun 1970-luvun keskivaiheilla. Märkään sukupolveen tukeutuvan selityksen kannalta tämä on erittäin pulmallista, koska märän sukupolven syntymävuosiluokat ovat esimerkiksi 30—39-vuotiaita kuvaavan käyrän kantajina aina vuoteen 1986 asti. Muutoinkin säilöönottotiedot viittaavat siihen, että märeksi sukupolveksi määritellyt syntymävuosiluokat eivät ole alkoholikäyttäytymisessään kovinkaan homogeenisia ja että märän sukupolven syntymävuosiluokkien käyttäytyminen vaihteli melkoisesti 1960- ja 1970-luvun kuluessa (Ahlström & Österberg 1981, 83—100).

Säilöönottotietojen perusteella ei siis

voida erottaa erityistä märkää sukupolvea, jonka harteille juopumustilanteen huononeminen ja alkoholin kulutuksen kasvu voitaisiin sälyttää. Päinvastoin näyttää siltä, että alkoholin kulutuksen ja juopumustapausten lukumäärän kasvu olisi tapahtunut pikemminkin elinolosuhteiden muutosten ja erityisesti alkoholipoliittisten muutosten mukaisesti kuin kohorteittain.¹ Vuoden 1968 alkoholilainsäädännön valmistelu, voimaantulo ja sen perusteella tapahtunut alkoholijuomien saatavuuden paraneminen näyttävät olevan tekijöitä, jotka ovat voimallisimmin muuttaneet alkoholioloja ja jotka ovat vaikuttaneet kaikkiin ikäryhmiin. Lähinnä sukupolvivaikutukseksi luonnehdittavana ilmiönä voidaan pitää sitä, että alkoholipoliittiset muutokset vaikuttivat nuoriin voimakkaammin kuin vanhoihin ja voimallisimmin niihin, jotka olivat uuden alkoholilainsäädännön voimaan tullessa ratkaisemassa suhdettaan alkoholiin.

Uuden alkoholilainsäädännön voimaantulo saattoi lisäksi johtaa eräänlaiseen korostuneeseen uutuudenviehätykseen. Tämä merkitsee ensiksikin, että ne nuoret, jotka olivat ratkaisemassa suhdettaan alkoholiin 1960-luvun viimeisinä vuosina ja 1970-luvun alkupuoliskolla, saattavat myöhemminkin elämässään olla keskimääräistä rankempia alkoholin käyttäjiä. Toiseksi erityisesti nuorten alkoholin käyttö oli 1970-luvun alussa poikkeuksellisen yleistä, yleisempää kuin 1960-luvulla ja taas 1970-luvun lopussa (ks. Ahlström 1979, 119—121).

KÄYTTÖTAPOJEN LEVIÄMINEN

Suomessa on varsin vähän pohdittu sitä, mistä juomatapoja muuttaneet ja alkoholin kulutusta kasvattaneet vaikutteet ovat peräisin ja miten ne ovat levinneet. Seuraavassa tarkastelemme, mitä kulutus- ja haittatilastot kertovat alkoholinkäyttötapojen leviämisestä.

Alkoholin kulutusta koskevat tilastot

¹Kohortti = tietynä ajanjaksona samanlaisen tapahtuman kokeneiden joukko tutkimusyksikkönä.

osoittavat sen varsin mielenkiintoisen seikan, että kaikissa lääneissä alkoholin kulutus rytmittyi 1960- ja 1970-luvulla samalla tavalla. Toisin sanoen kasvun kiihtymiset ja laantumiset osuivat jokaisessa läänissä samalle vuodelle, vaikka lähtötasoltaan alhaisemmissa, lähinnä eteläisen Suomen ulkopuolisissa lääneissä alkoholin kulutuksen kasvu oli jatkuvasti keskimääräistä voimallisempaa. Myös alkoholin kulutuksen juomaryhmittäinen rakenne muuttui lääneittäin samalla tavalla, eikä jakelutien mukaisenaan rakenteen kehitys ollut kovin poikkeava (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 31—40).

Kulutuksen kehityksestä kannattaa todeta myös se, että keskioluen vapautumisen aiheuttama kulutuksen kasvu oli koko maata ja kaikkia aluetyyppejä koskeva ilmiö. Lisäksi keskioluen kulutus nousi uudelle tasolle hämmästyttävän nopeasti (ks. esim. Österberg 1974). Vain maalaiskunnissa keskioluen kulutuksen kasvu näyttää jatkuneen vielä vuoden 1969 kertarysäyksen jälkeen aina vuoteen 1974 (Ahlström-Laakso & Österberg 1978 a, 55—57).

Myös juomatapojen kehitys rytmittyi lääneittäin yllättävän samankaltaisesti. Jokaisessa läänissä juomatavat muuttuivat hillitymmiksi 1960-luvulla, hieman rajummiksi 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla ja jälleen hieman hillitymmiksi 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kehityksen käännekohtissa ei ole vuotta suurempaa poikkeamaa eikä näistä poikkeamista löydy erityistä systematiikkaa. Juomatapojen muuttuminen on koskettanut samansuuntaisena paitsi kaikkia läänejä, myös kaikkia aluetyyppejä. Se on koskettanut eri jakeluteitä hankittuja alkoholijuomia ja myös eri juomaryhmiin kuuluvia alkoholijuomia viinejä lukuun ottamatta. Juomatapojen muuttuminen näyttää koskeneen samansuuntaisena myös naisia, nuoria ja aikuisia miehiä.

Alkoholinkäyttötapojen leviämisen suhteen säilöönottotiedot johtavat kahteen päätelmään. Ensiksi Suomi näyttää näiden tietojen valossa varsin homogee-

niselta yhtenäiskulttuurin maalta, jossa tietynlaiset vaikutteet tuottavat samankaltaisia tuloksia maan eri osissa ja erilaisten ihmisten parissa. Toiseksi alkoholin saatavuuden paranemisen välitön heijastuminen kulutustasoon viittaa siihen, että valmiudet alkoholin kulutuksen lisäämiseen olivat olemassa jo 1960-luvun lopussa.

YHTEENVETO

Tässä artikkelissa on tarkasteltu eräitä alkoholiolojen erityiskysymyksiä kulu- tus- ja säilöönottotietojen avulla. Esitettyihin kysymyksiin ei ole mahdollista antaa lopullisia vastauksia näiden aineistojen perusteella, koska kuva menneisyydestä rakentuu vähitellen ja erityyppisten aineistojen pohjalta. Olemme tässä artikkelissa tuoneet esiin sen, mitä kulu- tus- ja haattatilojen perusteella voidaan sanoa noista tärkeistä kysymyksistä.

Lopuksi haluamme korostaa kahta seikkaa. Ensiksi tässä artikkelissa on useassa yhteydessä korostettu alkoholi- poliittisten rajoitusten ja alkoholin saatavuuden merkitystä alkoholiolojen sää- telyn kannalta. Toiseksi säilöönottotiedot eivät tue näkemystä erityisestä märestä sukupolvesta alkoholin kulutuksen kas- vattajana ja juopumustilanteen huonon- tajana. Nämä havainnot ovat mielestäm- me tärkeitä, koska alkoholiolojen muu- tostien kytkeminen märeään sukupolveen antaa erilaisen ennusteen alkoholiolojen tulevasta kehityksestä kuin alkoholiolo- jen muutosten kytkeminen alkoholipoliit- tisten rajoitusten lievenemiseen ja alko- holin saatavuuden muutoksiin.

Märeksi sukupolveksi märeiteltyjen vuosina 1935—1955 syntyneiden ikäluok- kien vanheneminen saattaisi sinänsä taa- ta alkoholiolojen suotuisan kehityksen, tietenkin edellyttäen, että alkoholin käyt- tö kytkeytyy märeän sukupolven elämän- kaareen samalla tavalla kuin aikaisem- milla sukupolvilla. Alkoholipoliittisten ra- joitusten merkityksen korostaminen ei sen sijaan lupaa alkoholiolojen automaat-

tista suotuisaa kehitystä. Sikäli kuin alkoholilainsäädännön uudistuksen vai- kutuksissa on mukana erityinen uutuu- denviehätyksen mukanaan tuoma koros- tus, ei viimeaikainen alkoholin kulutuk- sen ja alkoholihaittojen lievästi aleneva kehityssuunta välttämättä osoittaudu ko- vin pysyväksi. On täysin mahdollista, että ilman rajoittavaa alkoholipolitiikkaa al- koholin kulutus kääntyy lähitulevaisuu- dessa lievään kasvuun. Haittojen kehitys olisi tällöin paljolti riippuvainen siitä, jatkuuko juomatapojen muuttuminen ai- kaisempaa hillitymmiksi ja jos jatkuu, miten voimakas tämä kehitys on.

KIRJALLISUUS

Sarjajulkaisut

Alkon vuosikirja 1960—1979

Suomen tilastollinen vuosikirja 1960—1979

Suomen virallinen tilasto XXIII A: 97—115. Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1960—1978.

Muut kirjalliset lähteet

Ahlström-Laakso, Salme: Drinking habits among alcoholics. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Vol. 21. Forssa 1975

Ahlström, Salme: Nuorten juomatapo- jen kehityspiirteitä. Alkoholipolitiikka 44 (3):111—122, 1979

Ahlström-Laakso, Salme & Österberg, Esa: Alcohol policy and the consumption of alcohol beverages in Finland in 1951—1975. The Bank of Finland Monthly Bulletin 50 (7):20—28, 1976

Ahlström-Laakso, Salme & Österberg, Esa: Alkoholin kulutus vuosina 1960—1976. Haattaprojektin osaraportti. Alko- holioliittisen tutkimuslaitoksen tutki- musseloste 117. Helsinki 1978. 1978 a

Ahlström-Laakso, Salme & Österberg, Esa: Alkoholihaittojen kehitys 1960—1975. Alkoholikysymys 46 (1):3—12, 1978. 1978 b

Ahlström, Salme & Österberg, Esa: Juopumuspidätystiedot alkoholihaittojen

ja juomatapojen kehityksen kuvaajina Suomessa vuosina 1960—1978. Haittaprojektin osaraportti. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 145. Helsinki 1981

Alkon tehtävä ja toimintalinja. Oy Alko Ab. Helsinki 1978

Bruun, Kettil: Alkoholi: käyttö, vaikutukset ja kontrolli. Helsinki 1972

Haavio-Mannila, Elina & Snicker, Raija: Päivätanssit. Juva 1980

Kuusi, Pekka: Viinit ja alkoholipoliittika. Teoksessa Sata vuotta suomalaisia viinejä ja liköörejä, toim. Eero Saarenheimo. Helsinki 1967

Mäkelä, Klaus: Juomiskertojen useus nautittujen juomien ja määrän mukaan ennen ja jälkeen lainuudistuksen. Alkoholipoliittikka 35 (5):246—255, 1970. 1970 a

Mäkelä, Klaus: Ikä ja alkoholin käyttö. Alkoholipoliittikka 35 (6):314—322, 1970. 1970 b

Mäkelä, Klaus: Concentrations of alcohol consumption. Scandinavian Studies in Criminology 1971, Vol. 3

Mäkelä, Klaus: Consumption level and cultural drinking patterns as determinants of alcohol problems. 30th International Congress on Alcoholism and Drug Dependence, Amsterdam, 4—9 September, 1972

Mäkelä, Klaus: Consumption level and cultural drinking patterns as determinants of alcohol problems. Journal of Drug Issues, Fall 1975

Mäkinen, Hannu: Kunnallisten keskiolutkieltojen vaikutuksista. Alkoholipoliittikka 43 (5):246—254, 1978

Partanen, Juha: Hillitseekö ravintolaympäristö? Alkoholipoliittikka 34 (1):7—15, 1969

Simpura, Jussi: Suomalaisten juomatavat vuosina 1969 ja 1976. Kulutetut alkoholimäärät ja alkoholin ongelmakäyttö. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen

tutkimusseloste 114. Helsinki 1978. 1978 a
Simpura, Jussi: Suomalaisten juomatavat vuosina 1969 ja 1976. Juomiskertojen lukumäärät ja ominaisuudet. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 120. Helsinki 1978. 1978 b

Sulkunen, Pekka: Drinking patterns and the level of alcohol consumption. An international overview. In: Gibbins, R. & al. (eds.): Research advantages in alcohol and drug problems, Vol. 3. New York 1976

Sulkunen, Pekka: Abstainers in Finland 1946—1976. A study in social and cultural transition. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No. 133. Helsinki 1979

Sulkunen, Pekka: Alkoholin kulutus ja elinolojen muutos toisen maailmansodan jälkeen. Vammala 1980. 1980 a

Sulkunen, Pekka: Alkoholi liittyy entistä enemmän arkeen ja ihmissuhteisiin. Helsingin Sanomat, alakerta 18. 10. 1980. 1980 b

Takala, Martti & Pihkanen, Toivo A. & Markkanen, Touko: The effects of distilled and brewed beverages. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Vol. 4. Helsinki 1957

Voipio, Martti: Sallivan alkoholilainsäädännön vaikutukset. Alkoholikysymys 44 (1):21—29, 1976

Ylönen, Keijo: Ravintoloiden asiakkaat ja ravintolajuomiskerrat. Sosiaalipoliittikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto 1979

Österberg, Esa: Alkon panimopoliittikka vuosina 1948—1972. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 79. Helsinki 1974

Österberg, Esa: Alcohol policy measures and the consumption of alcoholic beverages in Finland 1950—1975. Drug and Alcohol Dependence 7 (1):87—99, 1981.

English summary

Salme Ahlström — Esa Österberg: Alkoholiolojemma erityiskysymyksiä (Arrests for drunkenness as indicators of alcohol problems and patterns of drinking in Finland in 1960–1978)

This article is a summary of a research report of the Social Research Institute of Alcohol Studies No. 145.

The article examines the manner in which Finnish alcohol conditions developed between 1960 and 1978; it looks at matters in the light of the numbers of arrests for drunkenness made during that period. The article represents an attempt to ascertain the degree to which fluctuation in the number of arrests for drunkenness reflects the quantitative change of cases of drunkenness, and the extent to which it mirrors change in police arresting practices. Furthermore, the article aims at evaluating the usefulness of data on arrests for drunkenness as far as descriptions of alcohol problems and the development of drinking habits are concerned.

Drunkenness ceased to be a punishable offence in the beginning of 1969 and this tended to make police arresting practices more lenient during the late 1960's. The number of arrests for drunkenness made in 1976 was, because of the strike of the police force, smaller than it would have been under normal conditions. Furthermore, the police arresting practices may have become more lenient during the 1960's as a result of the general liberalization of public opinion on alcohol policy.

The number of cases of drunkenness rose slightly during the 1960's, but the increase was quite clearly less rapid than the growth of the total consumption of alcohol. New alcohol legislation came into force in 1969 and this resulted in a sharp rise in the number of cases of drunkenness in the early 1970's; the increase may have been greater than the growth of alcohol consumption. The number of cases of drunkenness began to fall in 1975 and continued to fall in subsequent years. There were more cases of drunkenness in the mid-1970's than in the 1960's, quite distinctly so, and even the figures for the late 1970's were still greater than the figures for the previous decade. (See Fig. 1. The left vertical line shows the per capita consumption of absolute alcohol in liters, and the right vertical line the number of arrests for drunkenness per 1 000 inhabitants. The broken curve is for the arrests and the solid curve is for alcohol consumption.)

The article views the relationship between the development of the number of cases of drunkenness

and the consumption of alcohol as an illustration of the development of drinking habits. Drinking habits became progressively more restrained throughout the 1960's. But the trend towards more moderate drinking habits was checked in the late 1960's and early 1970's. Drinking habits remained much the same as before, perhaps becoming a trifle more unrestrained, during the first half of the 1970's. Following the mid-1970's, drinking habits once more became more moderate.

The prevalence of drunkenness and the development of drinking habits were markedly similar for both Finland as a whole and the provinces and different types of areas. This similarity is emphasized by the fact that the high water marks of the development of drinking habits occurred in the very same year in each province.

Data on the numbers of arrests for drunkenness support the hypothesis that the amount of alcohol consumed by women and young people showed an increase in proportion over the consumption of alcohol by adult men. Nevertheless, quantitatively speaking, women and young people have not played a very significant role in upping consumption or in making drunkenness more prevalent. Alcohol conditions would show little appreciable change if it were not for the modified behaviour of adult men. The data on arrests for drunkenness also indicate that the amount of alcohol consumed by men rose more rapidly during the early 1960's than the amount consumed by women.

The trend towards greater moderation of the 1960's and late 1970's and the movement away from moderation which took place in the early 1970's were phenomena which affected all age groups and both of the sexes. Data on the numbers of arrests for drunkenness do not spotlight any particularly "wet" generation (a generation born between 1935–55), a group which would provide an explanation for more prevalent drunkenness. To the contrary, it would appear that the growth of consumption and the greater number of cases of drunkenness were a result of changes in alcohol policy rather than of any given generation. The fact that young people were more strongly affected than their elders by the post-1968 alcohol policy changes may, however, be an age-related phenomenon. Those who were the most strongly affected were the groups who were in the process of settling their attitudes towards alcohol at the time when the 1968 Act came into force.